

Arhus
centar
Zenica

Udruženje "EKO FORUM" Zenica

Talića brdo 11
72 000 Zenica, Bosna i Hercegovina
E-mail: info@ekoforumzenica.ba
Web: www.ekoforumzenica.ba
Tel/fax: +387 32 40 50 50

Ministarstvo za okoliš i turizma FBiH, n/r ministrica Edita Đapo
Hamdije Čemerlića 2, 71000 Sarajevo

Predmet: Mišljenje o dopunjenom zahtjevu operatora ArcelorMittal d.o.o. Zenica za izdavanje okolišne dozvole za integralnu proizvodnu liniju, dostavlja se

Poštovani,

Dana 15.12.2021. godine Ministarstvo je na web stranici stavilo na javni uvid javnosti dopunjeni Zahtjev za izdavanje okolišne dozvole privrednog društva Arcelor Mittal Zenica.

Nakon uvida u podnešeni zahtjev i javne rasprave koju smo organizovali 10.1.2022. godine u velikoj Sali gradskog vijeća Zenica i na kojoj je prisustvovalo oko 50 građana Zenice, dostavljamo mišljenje o podnesenom zahtjevu.

Od primjedbi koje je Eko forum Zenica uputio 11.3.2021. godine usvojene su sljedeće:

- Forma zahtjeva je usklađena s odredbama novog Zakona o zaštiti okoliša (Sl. novine FBiH 15/21)
- Zahtjev je dopunjen rezultatima monitoringa emisija za 2020. godinu
- Zahtjev je dopunjen tekstom vodne dozvole

Djelimično je usvojen zahtjev da se provede mjera 1.2.2. (Mjerenja organskih polutanata u okruženju koksare), i ako se mjerenja zaista provedu do isteka važeće okolinske dozvole moći će se smatrati da je i taj zahtjev ispunjen.

Naši ostali zahtjevi i sugestije nisu usvojeni, a mi i dalje ostajemo pri svim sugestijama iz marta 2021. godine.

Zahtjev je i dalje nepotpun zato što nije obuhvatio sve potrebne pogone i postrojenja koji čine integralnu proizvodnu liniju. Integralnu proizvodnu liniju čine i pogoni i postrojenja koji nisu obuhvaćeni zahtjevom, a bez kojih integralna proizvodnja nije moguća:

1. Termoelektrana toplana Zenica
2. Industrijska deponija "Rača"

Zakon o zaštiti okoliša FBiH, i stari (2003) i novi (2021) zasnovan je na određenim načelima. Načelo **opreza i prevencije**, načelo **integralnog pristupa**, načelo **učesća javnosti** i **pristup informacijama** su temelji zaštite okoliša kojih bi se trebali pridržavati svi subjekti koji svojim djelovanjem utječu na okoliš ili imaju zadaću da štite okoliš od aktivnosti koje narušavaju ili mogu narušiti kvalitet okoliša i ljudsko zdravlje.

Okolinska dozvola za Toplanu Zenica broj UP I 05/2-23-11-183/18 SN izdata je 18.3.2019. godine, iako nisu uvažene primjedbe iz javne rasprave koje se tiču prečišćavanja koksnog plina u skladu s BAT 2013 preporukama, uz opravdanje da će to biti riješeno "Glavnim projektom Toplane". Taj projekat nije dostupan javnosti i nije poznato na koji način će problem prečišćavanja koksnog plina biti riješen. Stoga je neophodno da se **okolinska dozvola za toplanu obuhvati novom okolinskom dozvolom za integralnu proizvodnu liniju**, odnosno da se ta dva predmeta spoje u jedinstveni postupak, kako bi se izbjeglo prebacivanje odgovornosti za čistoću koksnog plina. Napominjemo da skruber na novoj Toplani još nije završen, a Toplana već proizvodi paru i toplotu za potrebe metalurške proizvodnje i grijanja grada.

U poglavlju 3.3. Rješenja broj UPI 05/2-23-11-36/16 SN od 3.4.2017. godine stoji da je "operator dužan pribaviti **posebnu okolišnu dozvolu za industrijsko odlagalište Rača**, u skladu s propisima FBiH". Niti je

operator podnio zahtjev za izdavanje te okolinske dozvole, niti je ista obuhvaćena novim zahtjevom. Operator posjeduje **Dozvolu za upravljanje otpadom** koju je izdalo Ministarstvo prostornog uređenja ZDK 11.9.2017. godine, ali koja obuhvaća **samo metalni otpad** (četiri vrste otpada od željeza i čelika, strugotine od obrade metala, armatura od rušenja objekata, i sl.), i koji se u potpunosti iskoristi u procesu proizvodnje čelika, a nisu obuhvaćene sve ostale vrste otpada koje nužno nastaju prilikom metalurške proizvodnje.

Planom upravljanja otpadom planirano je da se na Raču godišnje deponuje:

Otpadni materijal	Plan iz septembra 2020	Plan iz decembra 2021
granulirana VP troska	3.978 t	0 t (108.974 t u krugu kompanije)
vatrostalni materijal s kazanske hale	1.650 t	1.650 t
građevinski otpad	1.091 t	2.445 t
troska iz taložnog bazena	8.662 t	0 t (i 10.161 t u krugu kompanije)
mikerska troska	268 t	0 t (i 122.070 t u krugu kompanije)
konvertorski vatrostalni otpad	4.185 t	2.672 t
troska sa konti liva	4.883 t	0 t (i 17.052 t u krugu kompanije)
kazanska troska	1.240 t	0 t
pepeo, šljaka i mulj iz pogona energetika	230.706 t	255.520 t
mulj s prečištača VP plina	4.337 t	3.853 t
otpad s čišćenja vagona	1.860 t	40 t
Ukupno	262.860 t	266.180 t (i 258.257 t u krugu kompanije)

Ukupno to čini 262.860 tona otpadnog materijala. Kad se isključi otpad koji nastaje u pogonu energetika (koji izgradnjom nove toplane prestaje da se generiše), to i dalje predstavlja 10.660 tona otpada, odnosno 29 tona otpada dnevno. Ne može se zanemariti "privremeno uskladišteni otpad u krugu kompanije", jer se radi o 258.257 tona godišnje, odnosno preko 700 tona dnevno.

Treba napomenuti da je upitno može li sva troska koja je odložena u krugu kompanije biti prodana, jer nakon određenog vremena dolazi do degradacije osobina troske i ona se više ne može koristiti u industriji cementa. Tada će "privremeno odlaganje" postati "trajno odlaganje" miliona tona industrijskog otpada. Bez **industrijskog odlagališta Rača** nema integralne proizvodne linije. Na fotografiji možete vidjeti o kakvom se "privremenom" odlaganju preko milion tona troske radi.

Arhus
centar
Zenica

Udruženje "EKO FORUM" Zenica

Talića brdo 11
72 000 Zenica, Bosna i Hercegovina
E-mail: info@ekoforumzenica.ba
Web: www.ekoforumzenica.ba
Tel/fax: +387 32 40 50 50

U formi dopunjenog zahtjeva više nema podataka o realiziranim mjerama i na taj način operater je vješto izbjegao diskusiju o tome koliko su neke mjere zaista realizirane. Na primjer, stepen zahvata postrojenja za sekundarno otprašivanje na BOF čeličani nikad nije utvrđen i još uvijek se dešavaju fugalne emisije prilikom rada postrojenja, koje bi se mogle riješiti na način kako su bile riješene prije rata (vazdušna zavjesa). Sistem regulacije pritiska na koksni baterijama mogao je smanjiti fugalne emisije iz koksare ali nikad nije realiziran.

Ukoliko se uzme u obzir da po novom Zakonu o zaštiti okoliša više ne postoji pojam "postojeća postrojenja" jer su se dosadašnjom primjenom zakona iz 2003. godine do sada sva postrojenja u FBiH trebala prilagoditi propisima i tretiraju se kao nova postrojenja, može se reći da je opravdano da se u okolinskoj dozvoli ne spominju (ne)realizirane mjere iz prethodnih dozvola. Ukoliko one za deset godina nisu dale rezultate, nema svrhe više ni provoditi ikakve mjere, nego se postrojenjima koja ne ispunjavaju propisane zahtjeve ne može izdati okolinska dozvola i takva postrojenja po sili zakona prestaju sa radom.

U postupku ocjene dopunjenog zahtjeva, **stručni tim** za ocjenu kojeg je imenovalo Ministarstvo dužan je **izvršiti uvid u stvarno stanje pogona i postrojenja**, da bi se **na licu mjesta** uvjerio da li priložena dokumentacija odgovara stvarnom stanju. Članici stručnog tima Esmi Manić treba napomenuti da se radi o pogonima i postrojenjima ArcelorMittal Zenica a ne Gikil Lukavac, kako je navela u svom izvještaju o ocjeni Zahtjeva za obnovu okolinske dozvole od 7.5.2021.

U dopunjenom zahtjevu, na strani 76 navedeno je da pogon koksara troši 55.050.815 GJ zemnog gasa godišnje. Svi potrošači u Bosni i Hercegovini potroše 9 miliona GJ zemnog gasa, što pokazuje da ovaj podatak nije tačan. Vjerovatno se radi o 55 hiljada a ne 55 miliona GJ. Ovakve greške mogu navesti na sumnju u sve ostale prikazane brojčane vrijednosti.

U dopunjenom zahtjevu, na strani 102 navedene su emisije sa dimnjaka pogona energetika. Ako se više neće koristiti kotlovi na ugalj, ove emisije bi trebalo zamijeniti emisijama s novog pogona Toplane.

U dopunjenom zahtjevu, na strani 108 u tabeli 2.5 navedena je granična vrijednost emisija prašine s koksare u iznosu od 100 mg/Nm³. **Granična vrijednost treba da iznosi 50 mg/Nm³.**

Vrijednosti fugalnih emisija iz koksare u tabeli 3.1 na strani 109 i u tabeli 5.1. na strani 117 treba ažurirati vrijednostima koje se dobiju nakon provođenja mjere 1.2.2.

U dopunjenom zahtjevu, na strani 163 u tabeli 5.1 navedena je granična vrijednost emisija prašine s koksare u iznosu od 100 mg/Nm³. Granična vrijednost treba da iznosi 50 mg/Nm³. U istoj tabeli treba dodati **polutant "kancerogene materije" – povremena mjerenja**, GVE prema tačkama 10 i 11. Pravilnika o graničnim vrijednostima emisija u zrak (Sl.n. FBiH 12/2005).

U dopunjenom zahtjevu, na strani 231 u tabeli 8.1 granična vrijednost emisija prašine s koksare, elektrofiltera 5 i 6, ATU-1, ATU-3, ATU-6, ATU-7 treba da iznosi 50 mg/Nm³. U istoj tabeli za koksaru treba dodati polutant "kancerogene materije" – povremena mjerenja, GVE prema tačkama 10 i 11. Pravilnika o graničnim vrijednostima emisija u zrak (Sl.n. FBiH 12/2005).

U zahtjevu je naveden **EBS za otpadne vode od 176.817** prema mjerenjima iz 2019. godine. U prethodnoj okolinskoj dozvoli bilo je navedeno da je EBS za 2011. godinu bio 818.483, za 2013. godinu 233.541 a za 2015. godinu 249.735. Ako projekat odvajanja i prečišćavanja otpadnih voda još uvijek nije realizovan, kako se EBS smanjio preko 4 puta?

Riblja staza na brani "Kanal" na rijeci Bosni na kojoj se vrši zahvat tehnološke vode tokom poplava 2014 u potpunosti je uništena. Novom dozvolom treba **naložiti hitnu sanaciju riblje staze**.

U zahtjevu je nedovoljno obrađena **priprema tehnološke vode** koju kompanija koristi za svoje potrebe direktnog i indirektnog hlađenja. Direktno hlađenje se koristi kod kristalizacije troske visoke peći, hlađenja čeličanske troske na šljakovom dvoru, hlađenja koksa, skidanja kovarine sa čelika u fazi valjanja, a indirektno hlađenje je prisutno u zatvorenim ciklusima na izmjenjivačima toplote Energetike, Koksare, Visoke peći itd. Ovako veliki metalurški kompleks ima samo primitivni sistem prirodnog gravitacionog taloženja suspendovanih čestica u dva jezera, za razliku od sličnih postrojenja u drugim državama, ali i od termoelektrana, cementara i drugih postrojenja u BiH. Direktna **posljedica loše pripreme tehnološke vode su naslage organskih sadržaja na izmjenjivačima toplote** u energetici, koksari i konvertorskoj čeličani koje smanjuju efikasnost, troše energiju, zahtijevaju čišćenje i uzrokuju povećane emisije u zrak. Neefikasnost se jasno ogleda u radu venturi cijevi, koje vrše atomizaciju vode i uklanjaju prašinu iz dimnih plinova. Na slici je prikazana venturi cijev na BOF čeličani, koja zbog nedovoljno prečišćene tehničke vode često ima prekomjerne emisije prašine.

Ove emisije samo su jedan od problema koji nastaju iz istog razloga – loše pripreme tehnološke vode. Planiranu mjeru proširenja postrojenja biohemije koja bi se trebala sprovesti 2023. godine treba preispitati i propisati obavezu korištenja **anaerobnog prečišćavanja vode** jer se vode s visokim sadržajem organskih supstanci ne mogu efikasno obrađivati aerobnim metodama.

Okolinska dozvola treba da sadrži **jasne rokove** za realizaciju propisanih mjera, u skladu sa članom 89 stav 5 Zakona o zaštiti okoliša FBiH, kao i **sankcije za eventualno neprovođenje ili kašnjenje** propisanih mjera. U okolinskoj dozvoli treba zadržati **obavezu redovnog izvještavanja** (2 x godišnje) o statusu realiziranih mjera, kao što je bilo definisano i prethodnom okolinskom dozvolom.

Kompanija ArcelorMittal je najveći izvoznik iz BiH i njeno poslovanje je značajno za privredu BiH, ali taj značaj ne može biti opravdanje za prekomjerno zagađivanje zraka, vode i tla. Upravo je okolinska dozvola najvažniji i najjači instrument kojim država može utjecati na kompaniju da smanji zagađivanje i stoga je veoma važno da izradi tog dokumenta bude poklonjena dužna pažnja i poseban oprez. Stoga očekujemo da naše primjedbe i sugestije ozbiljno razmotrite i da ih imate u vidu prilikom izrade nove okolinske dozvole.

U Zenici, 15.1.2022.

Predsjednik udruženja Eko forum Zenica
Zlatan Alibegović